

TRAFIKVERKET

Skolmaterial för dialog och reflektion om alkohol och droger i trafiken

Gymnasiet

Skolmaterial för dialog och reflektion om alkohol och droger i trafiken

Det här materialet är tänkt att inspirera och vägleda dig som pedagog till ett aktivt arbete mot alkohol och droger i trafiken. Du som möter många ungdomar kan göra skillnad, din insats är viktig! Det gäller att ge varje årskull kunskap, mod och argument så att de kan stå emot och förhindra rattfylleri.

Skolmaterialet innehåller övningar, filmer och frågeställningar för ämnesövergripande temaarbeten som på olika sätt berör alkohol och droger i trafiken. Det bygger på samtalsbaserad undervisning för socialt och emotionellt lärande. I och med det ligger fokus på att lära ungdomar att motstå social press, gruppträck och att lära sig att säga nej till alkohol och droger i trafiken.

Genom Don't drink & drive arbetar Trafikverket för att ge ungdomar styrkan och insikten att

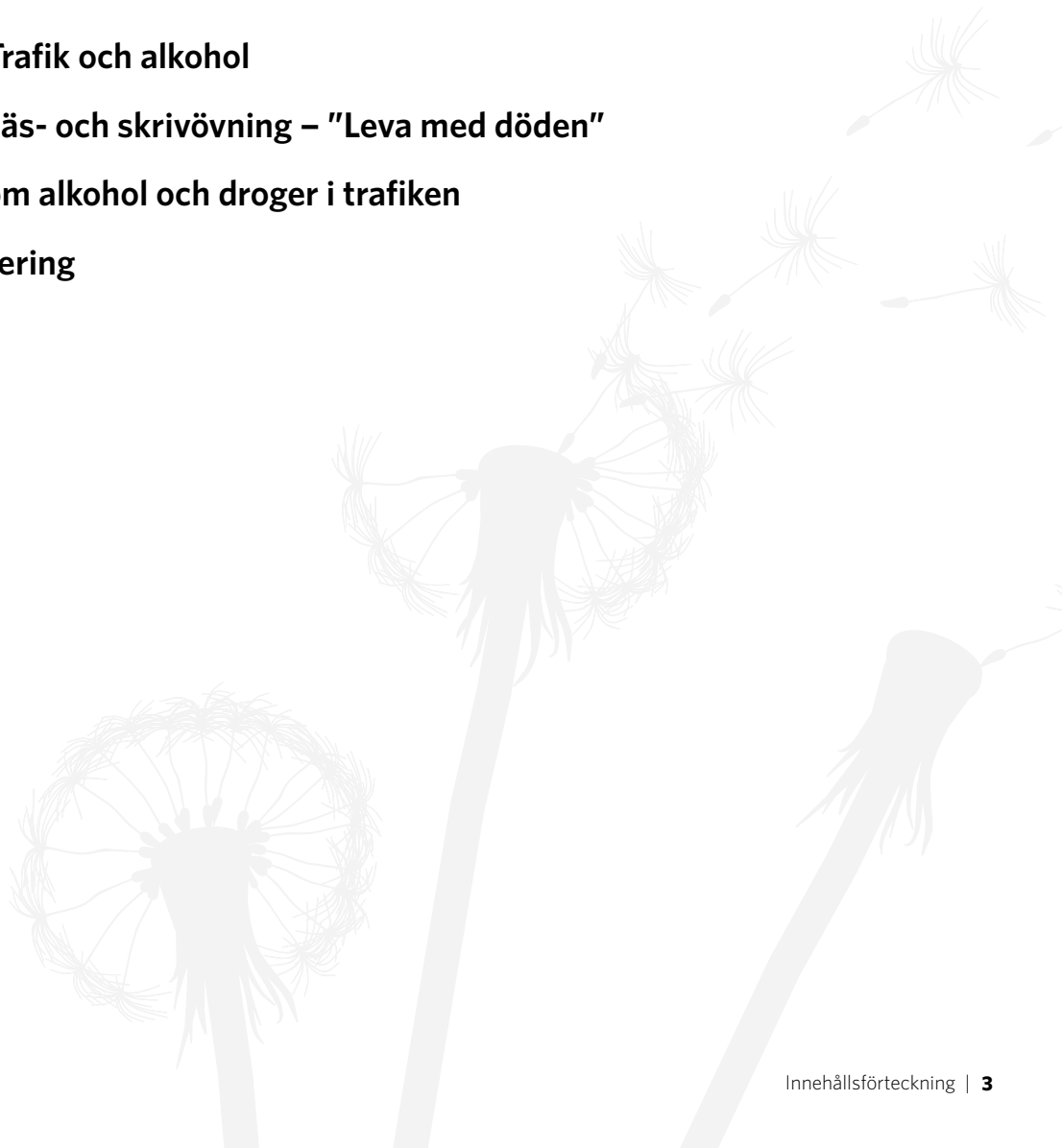
- aldrig köra alkohol- eller drogpåverkad
- vägra åka med en påverkad förare
- hindra andra från att köra påverkade.

Med vänlig hälsning

Trafikverket

Innehållsförteckning

- SID 4 **Till dig som är pedagog**
- SID 7 **Tema "Länge leve livet"**
– om ansvar och konsekvenser
- SID 11 **Tema Etik och moral**
– vår attityd i förhållande till beteendet
- SID 16 **Tema Att informera och lära andra**
- SID 20 **Tema Debattartiklar och insändare**
– alkohol och trafik
- SID 25 **Tema Trafik och alkohol**
- SID 29 **Tema Läs- och skrivövning – "Leva med döden"**
- SID 31 **Fakta om alkohol och droger i trafiken**
- SID 33 **Utvärdering**

Till dig som är pedagog

Pedagogiskt upplägg

Materialet består av filmer, övningar och frågeställningar som på olika sätt berör problematiken kring alkohol och droger i trafiken. Metoden bygger i första hand på teorier om samtal och dialog som en väg till social inlärning, färdighetsträning och normativ undervisning.

Övningarna är lämpliga att genomföras i samtalsbaserad undervisning som ställer eleverna inför olika val och handlingsmöjligheter. Till detta kopplas relevanta situationer som belyser ansvaret för individ och samhälle. Eleverna får även fundera över och diskutera olika etiska och moraliska dilemman samt reflektera över de normer som vi lever efter. Genom att de tränar på att lösa problem, diskutera, argumentera, lyssna och tänka kritiskt blir det lättare för dem att avstå från att köra påverkade, åka med någon annan som är påverkad och att hindra andra att göra det.

Materialet innehåller övningar och frågeställningar för ämnesövergripande undervisning kopplat till skolans alkoholförebyggande arbete. Det är konstruerat som en stomme som du kan välja att utveckla i sin helhet eller använda delar av.

Mål med materialet är att ungdomar

- får en ökad medvetenhet om de risker och konsekvenser som alkohol och droger i trafiken medför
- aktivt tar ställning mot alkohol och droger i trafiken, väljer att inte köra påverkade, inte åker med andra som är påverkade och aktivt hindrar andra från att köra påverkade i trafiken
- ökar sin kunskap om generella trafiksäkerhetsaspekter som att använda bilbälte, hjälm och att hålla hastighetsgränserna
- utvecklar kunskaper och förmågor för att resonera kring etiska och moraliska ståndpunkter, får diskutera olika former av normer i samhället och hur olika handlingar kan få olika konsekvenser.

Koppling till kursplaner

Detta material är uppbyggt för att möta följande krav från dessa kärnämnens kursplaner och betygskriterier:

Idrott och hälsa A

Eleven ska ha kunskap om och erfarenhet av hur olika faktorer påverkar människors hälsa samt kunna diskutera sambanden mellan hälsa, livsstil och miljö ur såväl ett individ- som ett samhällsperspektiv.

Naturkunskap B

Eleven skall ha kunskap om olika vägar att nå information om aktuella forskningsområden och ha kunskaper om livsstilens betydelse för hälsan.

Samhällskunskap A

Eleven skall känna till hur åsikter och attityder uppstår samt vara medveten om hur värderingar och ställningstaganden formas.

Samhällskunskap B

Eleven skall kunna tillämpa ett kritiskt förhållningssätt till olika samhällsfrågor och samhällets utveckling samt kunna använda ett grundläggande samhällsvetenskapligt perspektiv för att analysera olika frågor och vara medveten om hur orsaker, konsekvenser och åtgärder hänger ihop.

Samhällskunskap C

Eleven skall kunna tillämpa samhällsvetenskapliga modeller, metoder och teorier på komplexa samhällsfrågor samt ge egna förslag på lösningar. Därtill ska eleven vara medveten om de grundläggande värderingar och ställningstaganden som ligger till grund för att eleven skall kunna argumentera och aktivt ta ställning.

Svenska A

Eleven skall kunna förmedla åsikter, erfarenheter och iakttagelser i tal och skrift på ett sätt som är anpassat efter situationen och mottagaren. Därtill ska eleven öva på att använda skrivandet som ett medel för att utveckla tänkande och lärande samt kunna delta i samtal och diskussioner med olika syften och hålla anföranden inför en grupp på ett sätt som är anpassat efter situation och mottagare.

Svenska B

Eleven skall kunna förmedla egna och andras tankar i tal och skrift, göra sammanställningar och utredningar samt dra slutsatser och föra fram argument, så att innehåll och budskap blir tydliga och anpassade till målgrupp och syfte.

Svenska C

Eleven skall känna till vilka presentationsformer som digitala medier kan erbjuda, kunna uttrycka sig i tal och skrift så att eleven kan göra sig gällande i sammanhang som ställer höga krav på engagemang, kunskaper, argumentationsförmåga, vederhäftighet och precision. Eleven ska även träna sin förmåga att variera sitt språk med hänsyn till syfte och mottagare samt värdera och ta ställning till material för att kunna göra sammanställningar, utredningar och argumenteringar.

Utdrag från skolans kursplaner

Förslag på temadagar

Nedan finns förslag på hur du kan arbeta med materialet i form av temadagar.

Förslag på halvdag

Denna halvdag låter pedagog och elever arbeta med två olika teman. Arbetet inleds med filmen "Länge leve livet" och eleverna får i anslutning till filmen arbeta med frågor som berör ansvar, val, handling och konsekvens. Den andra delen innehåller övningar för att arbeta med inställningar, kunskaper och argument för att själv aldrig köra påverkad, vägra åka med en påverkad förare och hindra andra från att köra påverkade.

Del 1 Tema Länge leve livet – om ansvar och konsekvenser (130 minuter)

Del 2 Tema Att informera och lära andra (100 minuter)

Förslag på heldag

Denna heldag arbetar pedagog och eleverna med tre olika teman. Dagen inleds med att eleverna får arbeta med och diskutera olika trafiksäkerhetsaspekter och hur dessa påverkas av alkohol. Det andra temat innehåller filmen "Farväl lillebror". Under detta tema ges det möjlighet att diskutera moraliska aspekter vad gäller trafiksäkerhet och alkohol i trafiken. Temadagen avslutas med att eleverna får diskutera och formulera sig skriftligt om vilka konsekvenser alkohol och droger i trafiken har för samhället.

Del 1 Tema Trafik och alkohol (45–60 minuter)

Del 2 Tema Etik och moral – vår attityd i förhållande till beteendet (120 minuter)

Del 3 Tema Debattartiklar och insändare – alkohol och trafik (120 minuter)

Föräldrasamverkan

Under gymnasietiden övningskör många ungdomar och så småningom tar de sitt efterlängttade körkort. Under samma period har många av dem också sin alkoholdebut. De ställs inför nya situationer och risker. Att kombinera alkohol, droger och trafik kan få katastrofala konsekvenser.

Skolan och föräldrarna har var för sig en viktig roll i att agera förebild och sätta gränser samt upplysa ungdomarna om riskerna med alkohol och droger i trafiken. Skolan kan engagera föräldrarna genom att berätta hur ni arbetar med alkoholfrågor i undervisningen.

Använd en del av föräldramötet eller arrangera speciella temakvällar för att lyfta dessa viktiga frågor.

Som stöd kan du som pedagog ladda ner ett färdigt bildspel som beskriver Don't drink & drive, aktuell statistik om ungdomar och alkohol och trafik samt en kortfattad beskrivning av skolans arbete. Bildspelet kan du använda när du möter föräldrarna, du kan ladda ner det från www.trafikverket.se/ddd. Visa också gärna en av filmerna.

Utvärdering

I slutet av häftet finner du utvärderingsmallar som du kan använda i din klass. Tanken är att du kan använda dessa för att utvärdera både elevernas inställning till alkohol och trafik samt om de tror att de påverkats av materialet.

Tema "Länge leve livet" – om ansvar och konsekvenser

Kortfakta

Syfte och innehåll: Lektionen låter eleverna diskutera grundläggande frågor som ansvar och val-handling-konsekvens. Med hjälp av filmen "Länge leve livet" lyfts dessa frågor fram. Syftet är att få eleverna att förstå vad deras och andras val får för konsekvenser för dem själva och andra.

Lektionslängd: 130 minuter

Material och förberedelser: Filmen "Länge leve livet" som visas är stark och eleverna kan reagera känslomässigt olika på den. Du som lärare bör titta på filmen före lektionen och förbereda kuratorn på att några elever kan behöva prata efteråt. Elever som varit med om tragiska händelser kan behöva förberedas på vad som kommer i filmen eller, om de så önskar, ej närvara vid visningen.

Det finns Powerpoint-bilder att ladda ner som stöd till denna övning, via hemsidan www.trafikverket.se/ddd.

Mer fakta om alkohol och droger i trafiken finner du som kopieringsunderlag i slutet av häftet.

Material till temat

Uppvärmningsövning

Låt eleverna ge exempel på tillfällen då de tror att personer kan besluta sig för att köra trots att de är påverkade av alkohol eller droger.

Diskutera sedan utifrån följande frågeställningar:

- Är det skillnad mellan att köra påverkad av droger eller av alkohol? Om ja, vilken?
- Vilka riskmoment förekommer när personer kör berusade? *Exempel: sämre förare, ingen hjälm, inget bälte, kör fortare, trötta.*
- Skulle du kunna tänka dig att köra om du druckit alkohol? Varför? Varför inte? Vilket ansvar har du som förare?
- Skulle du kunna tänka dig att åka med någon förare som druckit alkohol? Varför? Varför inte?

Avsluta helklassdiskussionen med att berätta om filmen ni ska se. Förklara att filmen är stark och att eleverna kan bli känslomässigt påverkade.

Filmvisning och diskussion

Storyline: Vi möter tragiska berättelser ur verkligheten. Onödiga händelser som för alltid förändrar liv.

Visa filmen och låt sedan eleverna var för sig tänka på vad de har sett, eventuellt skriva ner sina reflektioner i korta punkter. Diskutera utifrån dessa frågeställningar och ta gärna vara på elevernas tankar och frågor:

- Vilka känslor får du?
- Kan det här hända igen?
- Kan det hända dig?
- Kan det hända någon du känner?
- En av de medverkande och en av de som körde berusad säger: ”Hoppas att man ska glömma allt, men det vet man ju att man inte kommer. Hoppas att man blir förlåten”. Vad tror ni han menar? Skulle du själv kunna förlåta någon som gjort detta mot dig eller någon i din omgivning?
- Tror du att det går att förlåta sig själv om man tagit livet av någon annan i trafiken?
- Vad kommer du att minnas från filmen?

Ansvar – att ta ställning

Diskutera följande frågor:

- Vad innebär ansvar för dig? Kan olika personer ha olika stort ansvar?
- Vad skiljer sig i ansvar från en tolvåring, en sextonåring och en artonåring?
- Vad innebär ansvar i trafiken? *Exempel: använda bälte, inte köra vid trötthet, hålla hastigheten, visa respekt för andra trafikanter och fotgängare, inte köra påverkad.*
- Vem bär ansvaret om någon kör påverkad? Och vilket ansvar har man som individ att förhindra detta? *Exempel: diskutera gärna utifrån såväl förarens, passagerarens som åskådarens perspektiv. Har man olika ansvar beroende på vilken situation man är i?*

Val – handling – konsekvens, fyra hörn

Stöd: I en ”fyra hörn-övning” ger ledaren gruppen fyra valmöjligheter utifrån en given situation. Exempel på situationer kan vara: ”Det värsta med att dricka alkohol är ...”

- att man lätt kan göra bort sig
- att man lätt kan hamna i slagsmål
- att man skadar kroppen
- öppet hörn: när ... (något annat än ovanstående)

Låt de olika deltagarna tala om för varandra varför de har valt just det här hörnet. Därefter ska du som ledare initiera en dialog mellan hörnen. Ibland kan man fråga om någon skulle vilja byta hörn efter att ha lyssnat på de andra.

Välj ut de scenarier du tycker passar din klass, det räcker med två–tre stycken.

Scenario 1

Du och några kompisar har varit på bio i stan. När ni är på väg hemåt ser ni en man som är uppenbart påverkad och är på väg att sätta sig bakom ratten. Hur tror du att du skulle ha reagerat?

1. Struntat i det.
2. Gått fram och pratat med mannen och sagt att han inte får köra.
3. Försökt att uppmärksamma någon vuxen att stoppa mannen.
4. Öppet hörn.

Stöd: Vad finns det för skäl att ingripa eller inte ingripa? Skulle du ha agerat annorlunda om det var en kvinna? Varför? Varför inte? Vill du byta hörn?

Scenario 2

Du och några lagkamrater ska åka till säsongens sista och viktigaste match. Det är en av dina lagkamraters mamma som ska köra er och du känner tydligt att hon luktar alkohol. Vad gör du?

1. Åker med – det ordnar sig säkert.
2. Säger att du fått ont i magen och inte kan följa med.
3. Säger till mamman att hon nog inte ska köra.
4. Öppet hörn.

Stöd: Är det skillnad att köra bil påverkad av narkotika eller alkohol? Är det svårare att säga ifrån till någons mamma än till en främling? Litar man mer på en äldre förare än en yngre förare även om båda skulle vara påverkade?

Scenario 3

Ni sitter hemma hos dig och dricker lite vin och öl då din kompis ringer. Kompisen berättar att hon eller han är på en fest med riktigt bra stämning och att ni borde komma dit. Det är 5 kilometer dit och dina föräldrar är borta över helgen. Deras bil står i garaget och nyckeln hänger i hallen. Vad gör du?

1. Säger till dina kompisar att hoppa in i bilen.
2. Berättar att det är en rolig fest cirka 5 kilometer härifrån och förslår att ni ska promenera dit.
3. Säger ingenting och stannar kvar hemma.
4. Öppet hörn.

Stöd: Fundera över fördelarna och nackdelarna med att ta bilen. Överväger man möjligheten att komma till festen kontra riskerna med att åka påverkade? Skulle det anses som ”coolt och tufft” eller ”omoget och ansvarslost” att köra bil till festen när du druckit? Motivera!

Scenario 4

Du och några kompisar är på en fest och har så roligt att ni missar den sista bussen. När ni funderar på vad ni ska göra kommer din kompis storasyster fram och frågar om ni vill ha skjuts. Du märker tydligt att hon inte är nykter. Vad gör du?

1. Säger att jag inte vill åka med.
2. Åker med, det är ju inte så långt och jag har ju bilbälte.
3. Säger till henne att hon nog inte borde köra.
4. Öppet hörn.

Stöd: Är det svårt att säga nej till någon som är äldre? Varför? Varför inte? Hur skulle du reagera om någon av dina kompisar berusad skjutsade ditt småsyskon?

Scenario 5

Du har druckit en hel del och kommer i bråk med din flick- eller pojkvän. Du bestämmer dig för att ta din moped hem. Hur tror du att dina kompisar skulle reagera?

1. De skulle inte göra något, jag har ju hjälm och det är bara en moped.
2. De skulle hindra mig.
3. De skulle tycka att det var dumt, men ändå inte göra något.
4. Öppet hörn.

Stöd: Är det säkert att du skulle använda hjälmen? Har du varit med om en liknande situation i verkligheten? Om, ja, hur slutade den? Skulle du vilja bli hindrad?

Avslutning

Avsluta övningen med att diskutera följande frågor:

- Tyvärr händer det att ungdomar skadas eller omkommer när de är på väg till eller från en fest. Vad tror du att man kan göra för att förhindra detta? Är det något som skulle kunna hända dig?
- Vilka konsekvenser får de olika händelserna och vilka är det som påverkas av dem?
Exempel: de som avlider, de som kör, anhöriga, vänner, polis som är på plats, samhället.
- Vad ska man tänka på för att inte köra påverkad eller åka med en påverkad förare?
- Vad kommer du att tänka på i framtiden efter att ha arbetat med detta?

Tema Etik och moral – vår attityd i förhållande till beteendet

Kortfakta

Syfte och innehåll: Under lektionen får eleverna diskutera hur det kommer sig att människor kör påverkade trots att de flesta är medvetna om att det är fel. Syftet med övningen är att låta eleverna fundera över varför och hur det ändå sker, vilka som drabbas och vilken situation de kan hamna i. Eleverna får också fördjupa sig i moraliska och etiska dilemman.

Lektionslängd: 120 minuter

Material och förberedelser: Filmen ”Farväl lillebror” som visas är stark och eleverna kan reagera känslomässigt olika på den. Du som pedagog bör titta på filmen före lektionen och förbereda kuratorn på att några elever kan behöva prata efter filmen. Elever som varit med om tragiska händelser kan behöva förberedas på vad som kommer i filmen eller, om de så önskar, ej närvara vid visningen. Kopiera upp övningsmaterial 1 och 2 så att det räcker till alla elever och förbered för filmvisning.

Det finns Powerpoint-bilder att ladda ner som stöd till denna övning, via hemsidan www.trafikverket.se/ddd.

Mer fakta om alkohol och droger i trafiken finner du som kopieringsunderlag i slutet av häftet.

Material till temat

Uppvärmningsövning

Inled övningen med följande frågor:

- Vad innebär det att vara rattfull?
- I ca 50 procent av singelolyckorna med dödlig utgång är föraren påverkad av alkohol eller droger. Hur kommer det sig att vissa kör rattfulla? *Exempel: gruppträck, förstår inte allvaret, svag självkänsla.*
- Var åttonde person i åldern 18-19 år säger att de åkt med en påverkad förare det senaste året. Vad är det som får en person att sätta sig på en moped eller i en bil tillsammans med en påverkad förare? *Exempel: dåligt omdöme, litat på föraren, kort sträcka, låg fart.*
- Har du kört påverkad eller åkt med någon som varit påverkad? Hur kändes det?
- Majoriteten av de unga som kör berusade är killar. Varför är det så?

Avsluta diskussionen med att berätta om filmen ni ska se. Förklara att filmen är stark och att eleverna kan bli känslomässigt påverkade.

Filmvisning och diskussion

Storyline: Två olyckor, två livsöden. Båda hade en älskad lillebror. Båda förlorade honom för alltid på grund av en berusad förare.

Visa filmen och låt sedan eleverna var för sig tänka på vad de har sett och eventuellt skriva ner sina reflektioner i korta punkter. Diskutera utifrån nedanstående frågeställningar och ta gärna vara på elevernas tankar och frågor:

- Vilka känslor får du?
- Kan det här hända igen?
- Kan det hända dig?
- Kan det hända någon du känner?
- Peder kör ihjäl sin lillebror när de åker bil berusade. Tänk dig in i Peders situation, vilka tankar tror ni snurrar runt i hans huvud?
- Marie som förlorar sin lillebror Erik, hur tror ni att hon känner?
- Tror du att Peder och Marie känner samma sak? Vilka känslor tror du att de delar? Vad finns det för skillnader?
- Vad kommer du att minnas från filmen?

Etik och moral

Diskutera följande frågor:

- De flesta har attityden att man inte ska köra påverkad, de flesta vet att det är omoraliskt och olagligt. Men ändå kör en del onyktra. Varför? *Exempel: diskutera gärna ur perspektivet val – handling – konsekvens.*
- Är det omoraliskt att inte hindra någon från att köra påverkad? Är det lika illa som att åka med en påverkad förare? Varför? Varför inte? *Exempel: diskutera gärna vad ens val kan få för konsekvenser.*
- De allra flesta kör inte berusade. Tror du att det beror på lagarna eller på människors omdöme och moral? Motivera! *Exempel: troligen både och.*
- Skulle du låta dig opereras av en påverkad läkare eller flyga med en berusad pilot? Varför? Varför inte? Motivera!

Rangordna konsekvenser

Dela in eleverna i grupper om två-tre personer.

- a. Börja med att dela ut övningsmaterial 1. Eleverna ska rangordna de olika påståendena, där det mest omoraliska ska hamna först. Du finner de olika påståendena och mer information om övningen i övningsmaterial 1.
- b. Dela ut övningsmaterial 2 och låt eleverna arbeta med konsekvenserna för varje påstående. Det ska gälla konsekvenserna för dem själva, för kamraterna, för familjen och för samhället (se övningsmaterial 2 för mer information). Berätta att redovisning och diskussion ingår i uppgiften.
- c. Redovisa och diskutera resultaten i helklass.

Stöd: Är det något av påståendena som har blivit rangordnat på samma plats av alla? Hänger alltid de mest omoraliska ihop med de värsta konsekvenserna?

Avslutning

Avsluta övningen med att diskutera följande frågor:

- Varför kör så många personer berusade trots att de flesta är överens om att det är fel och olagligt?
- Vad kommer du att försöka att tänka, säga och göra om du ställs inför valet att köra eller åka med någon berusad?
- Vad tror du att det värsta straffet är för att till exempel köra ihjäl någon?
Exempel: fängelse, böter, skadestånd eller vetskapen om att man tagit någon annans liv.
- Vad kommer du att minnas från lektionen?

Övningsmaterial 1

Rangordna omoraliska påståenden

Gruppövning 2–3 personer i varje grupp

Er uppgift

Rangordna de olika påståendena så att det mest omoraliska får nr 1 och så vidare.

- Att du själv kör berusad.
- En pappa skjutsar sitt barn och två lagkamrater till en träning en tidig söndagsmorgon efter en sen fest kvällen innan.
- En berusad pilot kör en Boeing med en massa passagerare.
- En berusad läkare opererar en patient.
- En narkotikapåverkad mamma kör bil med sina två barn.
- Att åka med sin berusade kompis på en moped.
- Att inte hindra en berusad person från att köra iväg sin bil.
- Att inte se till att alla passagerare har bilbälte på sig i bilen.
- Att köra moped utan hjälm.
- En mamma skjutsar sitt barn, som fått en allergisk reaktion, till sjukhuset, trots att hon har druckit vin till maten.

Övningsmaterial 2

Konsekvenser

Ni ska nu använda er av den rangordning ni gjort i övningsmaterial 1. För varje påstående som ni rangordnat ska ni ange:

- Vad kan det få för konsekvenser? *Exempel: någon avlider, det kostar pengar, någon skadas eller det blir familjetragedi.* Försök att komma på flera olika konsekvenser.
- För vem eller vilka får det konsekvenser? *Exempel: dig själv, vänner, familj, andra människor eller samhället.* Försök att komma på flera som kan påverkas.

När ni är klara ska ni redovisa och diskutera vad ni kommit fram till.

Vad kan det få för konsekvenser?	Konsekvenser för vem eller vilka?
1. _____	_____
2. _____	_____
3. _____	_____
4. _____	_____
5. _____	_____
6. _____	_____
7. _____	_____
8. _____	_____
9. _____	_____
10. _____	_____

Tema | Att informera och lära andra

Kortfakta

Syfte och innehåll: Ungdomar kan behöva öva på sin förmåga att på olika sätt stå emot möjligheten att köra berusade eller åka med påverkade förare. Därför får eleverna i denna övning arbeta med inställningar, kunskaper och argument som är viktiga för att utveckla en förmåga att stå emot just denna press.

Lektionslängd: 100 minuter

Material och förberedelser: Denna lektion fungerar bäst som påbyggnadsmoment till exempelvis "Länge leve livet" eller "Etik och Moral". Kopiera upp övningsmaterial 1 och 2 så att det räcker till alla elever. Sök i tidningar och på webben efter aktuella nyheter som på något sätt handlar om alkohol och droger i trafiken. Nyheten ska du använda i uppvärmningsövningen.

Det finns Powerpoint-bilder att ladda ner som stöd till denna övning, via hemsidan www.trafikverket.se/ddd.

Material till temat

Uppvärmningsövning

Inled övningen med att visa upp den artikel du har valt och diskutera den kort tillsammans med eleverna. Fortsätt sedan med följande frågor:

- Har du sett eller hört något i media som på något sätt handlar om alkohol eller droger i trafiken? Vad handlade nyheten om? Skador, statistik eller något annat? Berätta.
- Hur tror du att man kan få andra att inte köra påverkade eller åka med påverkade i trafiken? Fundera över och diskutera vilka argument ni kan komma på. Skriv förslagen på tavlan.

Grupparbete om påverkan

Elevernas uppdrag (som du även finner i övningsmaterial 1 och 2) går ut på att de i grupper om tre eller fyra ska fundera över vad de tror påverkar deras och andra ungdomars val att köra eller inte köra påverkade. Grupperna kommer att arbeta med vilka egenskaper, argument och kunskaper som krävs för att

- unga förare inte ska sätta sig bakom ratten eller styret påverkade
- ungdomar ska välja att inte åka med en påverkad förare
- ungdomar ska välja att ingripa och förhindra när någon annan tänker köra påverkad.

I uppgiften ingår även att grupperna ska presentera och diskutera sina upplägg inför klassen. Anteckna gärna alla alternativen så att ni kan återknyta till dem senare.

Avslutning, diskussion i helklass

Presentera och diskutera gruppernas förslag och låt dem komma med synpunkter på varandras idéer.

Ställ följande frågor för att avsluta och sammanfatta övningen:

- Anser du att alkohol och droger i trafiken orsakar stora problem? För vilka i så fall? Vilken fråga eller problem tycker du i så fall är viktigast att ta upp?
- Vem tror du är lättast att påverka: föraren, den som åker med eller eventuella åskådare som ser när någon tänker köra berusad?

Övningsmaterial 1

Att påverka andra

Bakgrund och uppdrag

Att unga kör berusade eller åker med en berusad förare är ett stort problem i samhället. Ni intar i denna övning tre olika perspektiv:

- Förarperspektivet: en av er är på väg att sätta sig bakom ratten eller styret påverkad.
- Passagerarperspektivet: en av er är på väg att åka med en påverkad förare.
- Åskådarperspektivet: en av er ser när någon tänker köra påverkad.

Fundera över vilka argument och egenskaper som behövs för att påverka.

Använd er av övningsmaterial 2 när ni arbetar med uppgiften och tänk på att ni ska redovisa och diskutera er uppgift.

Tips på sökvägar: www.trafikverket.se/ddd, www.can.se, www.fhi.se och www.bra.se

Kalla fakta om alkohol och droger i trafiken

- Det sker två begravningar varje vecka året runt på grund av alkohol i trafiken.
- Mer än var tredje ung förare som dödas i trafiken har alkohol i kroppen.
- Hälften av alla singelolyckor med dödlig utgång är alkoholrelaterade.
- Fler män än kvinnor kör alkoholpåverkade.
- En av åtta personer i åldern 18–19 år säger att de åkt med en alkoholpåverkad förare det senaste året.
- Risker att dödas i trafiken är ca femton gånger större när man åker moped än när man åker bil.
- Var tredje dödad mopedist är onykter.
- 40 % av omkomna mopedister i åldern 0-17 år har inte använt hjälm eller har inte haft den korrekt fastspänd. En riktigt fastspänd hjälm skulle troligen ha räddat livet på fler än hälften av dem.
- En krock i 50 km/tim motsvarar ett fall från tredje våningen i ett hyreshus.

Övningsmaterial 2

Situationer, egenskaper och argument

Förarperspektivet: du är på väg att sätta dig påverkad bakom ratten eller styret

Vilka egenskaper behövs för att låta bli? *Exempel: självkänsla.*

Fundera på och beskriv hur du tror att du skulle resonera om du hamnar i en sådan situation.

Ge exempel på olika handlingsalternativ för att undvika att köra påverkad. *Exempel: ta reda på när sista bussen går hem.*

Passagerarperspektivet: du är på väg att åka med en påverkad förare

Vilka egenskaper behövs för att inte åka med?

Fundera på och beskriv hur du tror att du skulle resonera om du hamnar i en sådan situation. Vilka argument kan du använda dig av?

Ge exempel på olika handlingsalternativ för att undvika att åka med.

Åskådarperspektivet: du ser någon som är på väg att köra påverkad

Vilka egenskaper behövs för att förhindra detta?

Ge argument, fundera på hur du kan komma att resonera om du hamnar i en sådan situation.

Vilka olika handlingsalternativ finns det för att hindra andra personer från att köra påverkade?

Tema Debattartiklar och insändare – alkohol och trafik

Kortfakta

Syfte och innehåll: Lektionen låter eleverna beskriva vilka konsekvenser alkohol och droger i trafiken får. Med hjälp av dessa argument och övningsmaterialet ska de därefter skriva en debattartikel eller insändare som tar upp frågor om alkohol och droger i trafiken. Eleverna övar därmed argumentation samt lär sig om risker och konsekvenser av alkohol i trafiken.

Lektionslängd: 120 minuter

Material och förberedelser: Kopiera upp övningsmaterial 1, 2 och 3 så att det räcker till alla elever. Det finns Powerpoint-bilder att ladda ner som stöd till denna övning, via hemsidan www.trafikverket.se/ddd.

Material till temat

Uppvärmningsövning

Dela ut övningsmaterial 1 och låt eleverna enskilt svara på följande frågeställning: Hur sannolikt är det att du själv blir involverad i en trafikolycka inom de närmsta tre åren? (Se övningsmaterial 1 för underlag till eleverna.)

Diskutera och reflektera sedan kring elevernas procentsatser.

Listningsövning och konsekvensdiskussion

Låt eleverna sedan fortsätta med övningsmaterial 2. Där ska de ge förslag på hur man på bästa sätt kan få bort alkohol och droger från trafiken. Låt eleverna individuellt ange olika förslag på åtgärder. *Exempel: utbildning i skolan, lagar och regler, straff, information och reklam, alkohåls, begränsa tillgång till alkohol.*

Diskutera därefter de olika förslagen. Vad får det för konsekvenser om vi minskar antalet påverkade förare i trafiken?

Stöd: Diskutera utifrån individen, samhället m.m. Exempel på positiva konsekvenser: minskat antal skador i trafiken, minskat antal oskyldiga som drabbas, minskade kostnader för sjukvård, ökad säkerhet för barn. Exempel på negativa konsekvenser: individens frihet begränsas.

Skriv en debattartikel eller insändare

Dela ut övningsmaterial 3 och gå igenom det tillsammans med eleverna. Om eleverna har svårt att komma på egna ämnen finns det förslag under steg 2 i övningsmaterial 3. Berätta för eleverna att de även ska redovisa och diskutera sina uppgifter.

Avslutning

Avsluta övningen med att låta eleverna redovisa och diskutera sina förslag. Diskutera gärna hur väl budskapet går fram, vilka ord och uttryck ger budskapet mest tryck? Lista och diskutera.

Övningsmaterial 1

Vad kan hända dig?

Hur sannolikt är det att du själv blir involverad i en trafikolycka inom de närmaste tre åren i vilken du:

Själv blir skadad? _____ %

Skadar någon annan? _____ %

Känner någon som blir skadad? _____ %

Själv kör rattfull? _____ %

Väljer att åka med i en bil där föraren är rattfull? _____ %

Är inblandad i en olycka där alkohol eller droger finns med? _____ %

Övningsmaterial 3

Skriv en debattartikel eller insändare

Uppgift

Skriv en insändare eller debattartikel.

Värt att veta

Vill man nå ut med en åsikt eller en fråga är dagstidningar ett bra verktyg. Här ges privatpersoner, politiker och andra debattörer möjligheter att publicera sina inlägg, antingen som insändare eller debattartiklar. Alla debattinlägg måste gå via tidningens ansvariga utgivare eller debattredaktion. De avgör sedan vilka inlägg som kan publiceras i tidningen. Både debattartiklar och insändare måste precis som allt annat innehåll i tidningen följa de pressetiska reglerna och de språkregler som gäller för tidningen. De som skrivit debattinlägget eller insändaren kan underteckna sina inlägg med namn eller pseudonym. Man måste dock uppge namn och adress till redaktionen.

Debattartiklar och insändare skrivs ofta efter vissa formalia och består av följande delar:

Presentation – En kort inledning som ger information om ärendet eller frågan.

Argumentation – Här varvas egna åsikter med fakta som förstärker argumentationen. Det är den viktigaste delen och det är här som man söker stöd för sina åsikter. I debattartiklar finns utrymme för långa argumentationer, medan insändaren ska vara kort och konkret.

Slutsats – Argumentationen ska leda fram till en slutsats.

Förslag – Inlägget avslutas med ett förslag till lösning eller åtgärd utifrån argumentationen och slutsatsen.

Steg 1

Samla fakta och argument

- Bra sökvägar, www.trafikverket.se/ddd och www.bra.se
- Läs gärna debattsidor och insändare för att få idéer och uppslag till hur du ska utforma din text. Ha den tidigare diskussionen i åtanke när du bygger din argumentation.

Steg 2

Välj ditt ämne

Förslag på ämnen att skriva om:

- Högre straff för de som kör påverkade
- Sänk promillegränsen till noll
- Inför alkolås i alla bilar
- De som är under 25 år och kör påverkade borde aldrig få tillbaka körkortet

Steg 3

Skriv din debattartikel eller insändare

Kortfakta

Syfte och innehåll: Lektionen går ut på att eleverna individuellt och i grupp arbetar med övningar som berör farorna med att dricka alkohol och sedan köra bil, motorcykel, moped eller att cykla. De får titta närmare på hur alkohol påverkar kroppen och beteendet samt på vilka olika sätt detta inverkar på körförmågan.

Lektionslängd: 60 minuter

Material & förberedelser: Kopiera upp övningsmaterial 1 och 2 så att det räcker till alla elever. Det finns Powerpoint-bilder att ladda ner som stöd till denna övning, via hemsidan www.trafikverket.se/ddd.

Material till temat

Uppvärmningsövning

Inled övningen med att berätta för eleverna att de ska diskutera hur alkohol påverkar oss i trafiken när vi exempelvis kör bil, motorcykel, moped eller cyklar. Diskutera sedan följande frågor:

- I hälften av alla singelolyckor med dödlig utgång har föraren alkohol i blodet. Hur kommer det sig att vissa kör rattfulla? *Exempel: gruppträck, förstår inte allvaret, svag självkänsla.*
- Var åttonde person i åldern 18–19 år säger att de åkt med en påverkad förare det senaste året. Vad är det som får en person att sätta sig på en moped eller i en bil tillsammans med en påverkad förare? *Exempel: dåligt omdöme, litat på föraren, kort sträcka, låg fart.*
- Vilka risker innebär det att köra påverkad eller åka med en påverkad förare? Varför tror ni att man ens kan överväga det?

Viktiga körförmågor

Dela ut övningsunderlag 1 och låt eleverna individuellt arbeta med uppgiften. Den går ut på att eleverna ska fundera över och ange de förmågor som de tycker är viktiga för att köra ett fordon. Berätta för eleverna att de även ska redovisa uppgifterna.

Låt sedan grupperna redovisa sina förslag. Låt dem berätta och diskutera vad de kommit fram till. Poängtera att de behåller övningsmaterial 1 (de ska använda dessa i den kommande uppgiften).

Dela därefter in eleverna i par och dela ut övningsmaterial 2. Berätta att de ska använda faktaunderlaget i övningsmaterial 2 och med hjälp av det beskriva hur de viktigaste körförmågor som de lyft fram påverkas av alkohol.

Presentation och avslutning

Avsluta övningen med att låta eleverna diskutera och ange de körförmågor som dyker upp mest frekvent. Låt eleverna fundera över varför dessa är viktigast. Låt dem även diskutera följande frågor:

- Varför kör människor påverkade när de flesta vet att alkohol påverkar ens kapacitet mycket negativt?
- På vilka andra sätt tror du att alkoholen påverkar en att ta fler risker? *Exempel: köra utan körkort, strunta i hjälm eller bälte, köra för fort, köra våghalsigt för att imponera.*
- Om du skulle hamna i en situation där du har ett val mellan att köra eller inte köra påverkad, eller åka eller inte åka med en påverkad förare, kommer du då att tänka på det vi diskuterat nu? Ja eller nej? På vilket sätt? Motivera.

Övningsmaterial 2

Hur påverkas körförmågan av alkohol?

Uppgiften

Diskutera med varandra om hur alkoholen påverkar de körförmågor som ni tidigare angett. Tänk på att ni även ska redovisa detta i helklass som avslutning.

Omdöme. Alkohol dämpar hämningar och sätter ned omdömet, minskar självkritiken och förmågan att göra realistiska bedömningar. Alkohol har också direkta effekter på prestationsförmågan.

Synförmåga. När alkoholhalten i blodet ökar, minskar ögonens koordinationsförmåga. Du får svårare att bedöma avstånd. Vid ökad promillehalt ökar risken för dubbelseende. I mörker är detta särskilt påtagligt. Redan vid 0,1 promille ökar känsligheten för att bli bländad och det tar längre tid att få tillbaka mörkerseendet.

Reaktionsförmåga. Även låga promillehalter gör att reaktionstiden förlängs. Det gäller särskilt i situationer som är komplexa och där man snabbt måste välja åtgärd.

Koordination. Det centrala nervsystemet bedövas av alkoholen. Därför blir samspelet mellan muskler och nerver sämre.

Uppmärksamhet och trötthet. Alkohol gör att hjärnan inte klarar av att hålla reda på lika mycket information som vanligt. Det innebär bland annat att en påverkad person inte kan ta in information från ett lika stort synfält som när han eller hon är nykter. Effekterna blir något som kallas tunnelseende. Den påverkade riskerar att missa väsentlig information och blir därmed mindre uppmärksam. Alkoholen har en dämpande effekt på kroppen, även om den som är påverkad kan känna sig stimulerad. Det märks inte att tröttheten smyger sig på.

Kritiska situationer. Risken för olyckor ökar även vid låga promillenivåer. Praktiska försök visar att förarens förmåga att klara situationer som kräver en plötslig undanmanöver är klart försämrade redan vid 0,2–0,3 promille.

Individuella skillnader. Olika personer påverkas olika av alkohol. Graden av påverkan kan till och med variera vid olika tillfällen hos en och samma individ. Kön, kroppsvikt, vad man ätit och hur mycket, vad man druckit och under hur lång tid är faktorer som påverkar promillenivån. Man kan inte ens vara säker på att man får exakt samma värde om man dricker och äter exakt likadant vid två olika tillfällen.

Tema | Läs- och skrivövning – "Leva med döden"

Kortfakta

Syfte och innehåll: Lektionen går ut på att eleverna ska läsa boken "Leva med döden". Tanken är att de även ska recensera den och fundera över ett antal frågeställningar.

Lektionslängd: 80 minuter plus egen lästid

Material och förberedelser: Se till att alla elever har ett exemplar av boken och kopiera även upp övningsmaterialet så att det räcker till alla elever. Boken är ett resultat av ett projektarbete och behandlar en rattfylleriolycka. Den är mycket läsvärd och kan vara en god inspirationskälla till ett fördjupat arbete inom trafiksäkerhetsområdet. Böcker kan beställas i klassuppsättningar via hemsidan www.trafikverket.se/ddd. I övningsmaterialet finner du uppgiften och frågorna som eleverna ska besvara efter att de har läst novellen.

Material till temat

Uppvärmningsövning

Inled övningen med att berätta för eleverna att de ska läsa novellen "Leva med döden". De ska även kort recensera den och diskutera ett antal tillhörande frågor. För att komma igång med arbetet föreslår vi att du inleder temat med följande frågor:

- Var åttonde person i åldern 18–19 år säger att de åkt med en påverkad förare det senaste året. Vad är det som får en person att sätta sig på en moped eller i en bil tillsammans med en påverkad förare? *Exempel: dåligt omdöme, litar på föraren, kort sträcka, låg fart.*
- Hur tror ni att det känns att köra påverkad och själv orsaka en olycka?
- Om du själv skulle skriva en novell som handlar om en olycka som orsakas av en påverkad förare, vad skulle den ta upp och handla om?

Eget arbete

Dela sedan ut övningsmaterialet och gå tillsammans med eleverna igenom uppgiften.

Presentation och avslutning i helklass

Låt eleverna kort berätta vad de tyckte om novellen och diskutera de tillhörande frågorna i övningsmaterialet.

Övningsmaterial 1

"Leva med döden" – läs- och skrivövning

Uppgiften

Din uppgift är att läsa novellen "Leva med döden".

I din uppgift ingår att skriva en kort recension om novellen och i samband med läsningen svara på nedanstående frågor. Du kommer även att diskutera och redovisa din uppgift.

Beskriv kort vad novellen handlar om:

Omdöme om novellen:

Vilka olika personer i novellen påverkas av olyckan och på vilka sätt påverkas de av en enda persons ödesdigra val?

Är det någon eller några karaktärer i novellen som agerar på ett bra eller dåligt sätt?

Fakta om alkohol och droger i trafiken

Nästan alla trafikanter i Sverige anser att alkohol, droger och trafik inte hör ihop. Ändå kör tusentals påverkade förare varje dag på våra vägar. De utsätter inte bara sig själva för risker och livsfara, utan även alla runtomkring. Vi gör alla ett medvetet val – att köra eller inte köra onykter är definitivt något vi själva bestämmer. Precis som att vi själva väljer att åka eller inte åka med någon som kör rattonykter.

Exempel på statistik kring trafikolyckor:

- Det sker två begravningar varje vecka året runt på grund av alkohol i trafiken.
- Varje år dör ca 100 personer på grund av alkohol i trafiken.
- Två av tio dödade förare i trafiken har alkohol i kroppen
- Mer än var tredje ung förare som dödas i trafiken har alkohol i kroppen.
- Hälften av alla singelolyckor med dödlig utgång är alkoholrelaterade.
- Av de motorfordonsförare i åldern 15-24 år som omkommer i singelolyckor har hälften alkohol i kroppen
- Fler män än kvinnor kör alkoholpåverkade.
- Bland killar i åldern 20–24 år säger en av åtta att de under det senaste året kört bil efter att de druckit alkohol.
- Var åttonde person i åldern 18–19 år säger att de åkt med en alkoholpåverkad förare det senaste året.
- Risken att dödas i trafiken är ca femton gånger större när man åker moped än när man åker bil.
- Var tredje dödad mopedist är onykter.
- 40 % av omkomna mopedister i åldern 0-17 år har inte använt hjälm eller har inte haft den korrekt fastspänd. En riktigt fastspänd hjälm skulle troligen ha räddat livet på fler än hälften av dem.
- Hälften av mopederna är trimmade och nio av tio föräldrar känner till detta.
- En krock i 50 km/tim motsvarar ett fall från tredje våningen i ett hyreshus.

Vad innebär rattfylleri?

Enligt lagen innebär rattfylleri att en person som kör ett motordrivet fordon

- har druckit så mycket alkohol att alkoholkoncentrationen under eller efter färden uppgår till minst 0,2 promille i blodet eller 0,1 milligram per liter i utandningsluften
- har använt narkotika så att det under eller efter färden finns något narkotiskt ämne kvar i blodet (gäller ej om substansen använts enligt läkares ordination) eller
- är så påverkad av alkohol eller något annat medel att hon eller han inte kan köra på ett betryggande sätt.

En förare döms för grovt rattfylleri om han eller hon

- har en alkoholkoncentration på minst 1,0 promille i blodet eller 0,5 milligram per liter i utandningsluften
- är avsevärt påverkad av alkohol eller annat medel
- kör på ett sätt som innebär påtaglig fara för trafiksäkerheten.

Straff och konsekvenser

- Straffet för rattfylleri är böter eller fängelse i högst sex månader. Dessutom återkallas vanligtvis körkortet i upp till 12 månader.
- Vid grovt rattfylleri kan straffet bli fängelse i högst två år och körkortet återkallas under minst 12 månader och upp till 36 månader. Grovt rattfylleri i kombination med grovt vållande till annans död kan ge åtta års fängelse.
- Den som kört moped onykter eller kört trimmat kan nekas körkortstillstånd.
- Alla som vistas i trafiken, även cyklister, ska rätta sig efter de allmänna regler som finns. Om man cyklar berusad och brister i omsorg och varsamhet kan man dömas för vårdslöshet i trafik och få dagsböter.

Vill du läsa mer finner du bestämmelserna i följande två lagar:

- Trafikförordningen (1998:1276), 3 kap. 1 §
- Lagen om straff för vissa trafikbrott (1951:649), § 4 och 4 a

Värt att tänka på!

Du har ett val. Att köra eller inte köra onykter är definitivt något du väljer själv. Samma sak är det om du åker med någon som kör rattfull.

Omdöme. Alkohol dämpar hämningar och sätter ned omdömet, minskar självkritiken och förmågan att göra realistiska bedömningar. Alkoholen har också direkta effekter på prestationsförmågan.

Synförmåga. När alkoholhalten i blodet ökar, minskar ögonens koordinationsförmåga. Det leder till sämre förmåga att bedöma avstånd. Vid ökad promillehalt ökar risken för dubbelseende. I mörker är effekterna särskilt påtagliga. Redan vid 0,1 promille ökar känsligheten för att bli bländad och det tar längre tid att få tillbaka mörkerseendet.

Reaktionsförmåga. Även låga promillehalter gör att reaktionstiden förlängs. Det gäller särskilt i situationer som är komplexa och där man snabbt måste välja åtgärd.

Koordination. Det centrala nervsystemet bedövas av alkoholen. Därför blir samspelet mellan muskler och nerver sämre.

Uppmärksamhet. Alkohol gör att hjärnan inte klarar av att hålla reda på lika mycket information som vanligt. Det innebär bland annat att en påverkad person inte kan ta in information från ett lika stort synfält som när han eller hon är nykter. Effekten blir tunnelseende. Den påverkade riskerar att missa väsentlig information och därmed blir mindre uppmärksam.

Trötthet. Alkohol har en dämpande effekt på kroppen, även om den som är påverkad kan känna sig stimulerad. Det märks inte att tröttheten smyger sig på.

Kritiska situationer. Risken för olyckor ökar även vid låga promillenivåer. Praktiska försök visar att förarens förmåga att klara situationer som kräver plötslig undanmanöver är klart försämrade redan vid 0,2-0,3 promille.

Utvärdering

Är du kille eller tjej? kille tjej

Din ålder? _____ år

Har du körkort för personbil?

- ja
- nej, men övningskör
- nej, och övningskör inte

Om du svarade ja på föregående fråga, hur ofta brukar du köra bil?

- Flera gånger per vecka (2 eller fler gånger)
- En gång per vecka
- 2-3 gånger per månad
- En gång per månad
- Mer sällan
- Aldrig

Brukar du dricka drycker med alkohol? I så fall hur ofta?

- Flera gånger per vecka (2 eller fler gånger)
- En gång per vecka
- 2-3 gånger per månad
- En gång per månad
- Mer sällan
- Aldrig

Om en person, som druckit alkohol men ändå tänkte köra bil eller moped, gav dig möjlighet att åka med, skulle du då åka med?

- Ja, definitivt
- Ja, troligen
- Nej, troligtvis inte
- Nej, definitivt inte
- Vet inte

Har du under de senaste 12 månaderna haft tillfälle att åka bil eller moped med en person som du visste hade druckit alkohol?

- Ja, vid flera tillfällen
- Ja, någon gång
- Nej, har inte ställts inför situationen

Om du svarade ja på föregående fråga, åkte du då med personen?

- Ja, vid samtliga tillfällen jag ställts inför
- Ja, vid något/några, men inte alla, av de tillfällen jag ställts inför
- Nej, inte vid något av de tillfällen jag ställts inför

Om du såg en person som druckit alkohol men ändå tänkte köra bil eller moped, skulle du då ingripa och försöka hindra henne eller honom?

- Ja, definitivt
- Ja, troligen
- Nej, troligtvis inte
- Nej, definitivt inte
- Vet inte

Har du under de senaste 12 månaderna haft tillfälle att ingripa och hindra en person som du visste hade druckit alkohol men ändå tänkte köra bil eller moped?

- Ja, vid flera tillfällen
- Ja, någon gång
- Nej, har inte ställts inför situationen

Om du svarade ja, hindrade du då personen från att köra?

- Ja, vid samtliga tillfällen jag ställts inför
- Ja, vid något/några, men inte alla, av de tillfällen jag ställts inför
- Nej, inte vid något av de tillfällen jag ställts inför

Har du de senaste 12 månaderna själv kört bil eller moped efter att ha druckit alkohol?

- Ja, bil, vid flera tillfällen
- Ja, bil, någon enstaka gång
- Ja, moped, vid flera tillfällen
- Ja, moped, någon enstaka gång
- Nej
- Ej aktuellt, kör ej bil eller moped

Har Don't drink & drive påverkat dig vad gäller att...

a) inte köra bil och moped onykter?

- Ja, definitivt
- Ja, troligen
- Nej, troligtvis inte
- Nej, definitivt inte
- Ej aktuellt

b) inte åka med en onykter förare?

- Ja, definitivt
- Ja, troligen
- Nej, troligtvis inte
- Nej, definitivt inte
- Ej aktuellt

c) hindra personer från att köra onyktra?

- Ja, definitivt
- Ja, troligen
- Nej, troligtvis inte
- Nej, definitivt inte
- Ej aktuellt

Vad tycker du om de Don't drink & drive-aktiviteter som har genomförts?

- Mycket bra
- Mycket dåligt
- Ganska bra
- Vet inte
- Ganska dåligt

Berätta gärna varför du tycker att de aktiviteter du deltog i var bra eller dåliga eller ge förslag på hur man kan arbeta med detta ämne framöver:

Ytterligare material och användbar
information hittar du på:

www.trafikverket.se/ddd

TRAFIKVERKET

Trafikverket, 781 89 Borlänge, Besöksadress: Röda vägen 1
Telefon: 0771-921 921, Texttelefon: 0243-750 90

www.trafikverket.se